

"IBERIA EXPRESS"

Nolako monarkitasuna?

Espainiak ez omen du lehengo Monarkia berreraiki,* Monarkia berri bat eraiki baizik. Etorkizunerako Espainiar Monarkiaren legebidasuna* ez omen dago Borbondarren tradizioan, uztailaren* 18ko Erregimenaren oinharrietan baizik. Garbi utzi nahi izan du hori Estatuko Buruzagiak. Eta kondizionamendu hortan babestu du Juan Carlos Printzeak bere erregeatasuna.

Erregimenaren Gorteek, kondizio modu horiekin noski, Monarkia onhartu zutenean (eta Gorteekin batera Juan Carlosek berak), ikustekoak eta entzutekoak izan ziren, Espainian orain arte izan diren monarkizale bakarrek (borbondarrek, halebaga.* Karlistak aparte daude arazo hontan) esandakoak. Ez zeuden batere ados Erregimenak hartutako erabakiarekin. Ez zen bidezko* eta itxurazko —hala zioten— Monarkiari iraungarritasun aparta ematen dion dinasti legea horrela haustea. Izan ere, Barcelonako Kontea erabat* baztertua geratzen baitzen, Juan Carlos erregeaitzat aitortzean. Don Juanen borondatea ez zen haintzakotzat* hartzen.

Ba dirudi orain, Monarkiaren dinasti ardatzari eutsi egin diotela monarkizale «klasikoek». Estorilen esandakoak ez ditu Don Juanek kasualitatez esan. Erabaki dinastiko bat izan da, gerorako oihartzun* luze eta zabala izan dezakeen deliberamendu politiko bat. Don Juanek, hain zuzen, politikariz inguratuta hitz egin du, alde batetik; eta bestetik, azken urteko Espainiako Erregimenari (Ariasen «irekitasunari» itxaropideak murriztu* zaizkiolako ote?) demokrazia orokor* bat eskaini nahi izan dio. Don Juanek, dirudenez, Erregimenaz kanpoko indar demokratikoak indartu gura izan ditu; baina, sor litekeen Monarkiari «monarkizaletasun hutsaren» hesparrua* irekiz, hau da, sozialista, sozialdemokrata, eskualdezale* eta beste talde demokratikoei Borbondar Monarkiaren aterpera dei eginez.

Honela, legebidasun dinastikoa duen Monarkiak, Erregimenaren kanpotik jokatu nahi luke, Don Juan buruzat due!a. Juan Carlos Printzea, ostera, hau da, uztailaren 18an oinharriturik legebidasun politikoa duen Monarkia, Erregimenaren barnean geratuko litzateke.

Cunhalen demokrazia

Argitara eman berria da, Oriana Fallaci kazetariak Alvaro Cunhal Portugaleko Alderdi Komunistaren buruzagiari egindako elkar ikusketa. Demokraziari buruz eta politikari haren ustez Portugalek beharko lukeenaren inguruan doa elkar hizketa. Hauk dira Cunhalen ideiak:

«Guk, Portugaleko komunistok, beharrezkoak ditugu indar harmatuak. Eta gizon harmatuekin gaude. Guretzat ez du balio sozialismoarekin egin dezakegun herritar fronteak, hau da, Nennik eta Togliattik 1948.ean elkarrekin egin zuten antzeko akordioak. Indar Harmatuen Mugimenduekin egin dugu akordio hori. (...). Hauteskundeen* jokorik ez dugu onhartzen komunistok. (...). Ez, ez, ez; bost axola zaizkit niri elezioak. Deus* ere ez. Arazo hau, alderdiek jaso dituzten botoen portzentaiaren arazoa dela uste baduzu —diotso Fallaciri—, oker zaude bete betean. Alderdi Sozialistak, bere 40%arekin, eta Herriaren Alderdi Demokratikoak (PPDk), bere 27%arekin, gehien-

goa* osatzen dutela uste baduzu, okerkuntza haundi batetan zaude. Ez dute maioriarik... (...). Elezioek ez dute erreboluzioarekin zerikusirik, edo ezer guti behintzat. (...). Portugalen ez dago gaur, zuek amesten duzuen demokrazia batetarako ahalbiderik, hau da, Mendebaldeko* herrietako demokrazia batetarako posibilitaterik. (...). Egia da, Txekoslovakian sobietarrek 1968.ean izan zuten eskusartzea onetsi eta lagundu egin nuela. Eta ez da lotsakizun, hori onhartzea. Okerrenean, eta batzutan, desgoki izan liteke bakarrik».

Cunhalek honelakoak esan ondoren, buruhauste galantak izango ditu berriro ere Alderdi Komunistak, bere demokrazi zaletasunaren egia frogatzeko.* Beti ere hain sinesgaitzak izan diren alderdi komunistak, Frantzian, Italian eta Espainian bertan ere eginahal guztiak egiten ari zaizkigu (oraintsu Italian batez ere), beren fidagarritasun demokratikoa erakutsi nahiz; eta hona, behin eta berriz, Cunhal jauna, agi* denez, asmo on guztiak gezurtatzen. Berriz ere, stalinismo zakarraren bidetik ote? Gerorak esan biezaio komunismoari, etorkizunerako biderik jatorrena zein duen, Italiako Berlinguerena ala Portugaleko Cunhalena.

«República» eta «Radio Renascença»

Portugaleko Indar Harmatuen Kontseiluak demokrazia pluralista aukeratu du, Portugalen etorkizun berria eratzeko. Ez dakigu, pluralismo hori nola hautatua izan den: tresna egoki bezala (une hontan ezinbestekoa) ala Portugaleko gizartearentzat helburu politiko eta sozial bezala. Izan ere bistan dago, arazo hontan (demokrazia pluralista, tresna ala helburu?) denak ez direla eritzi berekoak Indar Harmatuen Mugimenduan. Gizon harmatuek ez dute guztiek berdin pentsatzen; eta, dirudenez, oso Mugimenduaren barnetik dabilen Alderdi Komunistak ba du hor eraginik.

Plurismoaren gorabehera hortan daude zintzilik «República» egunkari sozialista eta Elizaren «Radio Renascença». Arestian* jakin da, Cunhalek demokrazia pluralistaz zer dioen. Soaresen alderdi sozialistak ez du hori sekula santan onhartuko. Baina Alderdi Komunita da hor kontrakarga. Egunkarietan, aspertzeraingo luzatzen ari den Portugaleko eztabaidaren muina hortxe dago: Cunhalen joerazko stalinismoak aginduko duen, ala demokrazia pluralistaren barnean (Portugaleko Alderdi Sozialista bezalako bat duen herrian) iraultza egin litekeen.

Ekainaren* 22an Kontseiluak zabaldu duen agerian, Indar Harmatuek demokrazia pluralista hautatzen dute bide bezala. Diktadura baztertu egin da; baina —esan beharra dago— Alderdi Komunistak ez du berdin pentsatzen han, eta partidu hau Estatuaren eta Indar Harmatuen barnean oso sarturik dago. Pluralismorako baimenik emango ote du, gero, Alderdi Komunita horrek? Demokrazia pluralistari bidea hesteko* beste* izango ote da alderdi politiko hori? Zenbateraino tratatuko ote du bide hori, bototan ehuneko minoria ttipi bat duen Cunhalen alderdiak?

Arazo gordin hontan, bai «República» eta berdin «Radio Renascença» test argigarri baten galdera zorrotzak dira. Begira, beraz, nola diren zuzentzen edo okertzen egunkariaren eta irrati horren inguruko legezko eztabaidak.

Politikaren zorabioetan

● Apezak, kazetariak, abokatuak... denak dabiltza, nonbait, politikan sartuta. Jendeak hitz egin nahi du, mugitu nahi du. Ezinegonak ba ditu bere prezioak. Eta gaizki jendea.

● Aurreko batean, Maurice Duverger jaunari mintzaldi bat dabekatu zitzaion Madrilen. Lycée Français-en hitz egin behar zuen Sorbonako irakasle honek. Duverger, politikologo ezaguna da. Konstituzio Deretxoa irakasten du. Idatzi ere ez du guti idatzi, eta Pariseko **Le Monde** egunkariaren editorialista da. Jakin ba daki gizonak zerbait. Nahiko filosofiarekin hartu du hizlariak debeku hori.

«Nire irakasle bizitza luzean, hauxe da hitzaldi bat debekatzen zaidan lehen aldia». Ez omen du zorte onik. Hala dio berak: «1966.ean Madrilen izan nintzenez, hitz egin, egin nuen; baina biharamunean Eskola hertsia egin zuten». Duverger Parisera itzuli da berriro.

● Valencia aldean eztabaida izan da. Hizkuntzaren nortasunaz izan da eztabaida. Valenciara hizkuntza katalana da ala ez? Ombuena jaun batek Sanchis Guarderekin izan du horako gorabeheratxo hori. Garai batetik geroa ongi aldatua dela jakiteko egoki etorri da eztabaida hori. Institutio akademiko guztiak eta idazle eta hizkuntzalari denak bat etorri dira, valenciararen katalantasuna aitortzean. Katalanarekiko batasun kontzientzia egin ez doa, beraz, erabili den zentzu hortan ere. Dialektuei nortasuna ukatu gabe, valenciarrentzat argi ageri da gaur, beren hizkuntzaren sustraia katalan familiaren barnean dagoela, eta ez dute hizkuntz kantonalismo batera jo nahi. Eta hau guztiau, noski, idazkera batasunetik harago doan kontzientzia da.

● OIT elkarteak (Lanaren Nazioarteko Erakundeak) Txileri buruz txosten* bat prestatu du. Hango erregimenari salakuntza gogor bat egiten zaio «dossier» hortan: sindikal* gidariak torturatu eta zigortuak izan direla, eta zenbait kasutan bai eta hiltzeraino makilakatuak ere.

ONUren alkarte berezi honek zera salatzen du: sindikari* anitz* hila izan dela, Allende jausi* zenetik. Sindikari* hauk* judizio ondoren nahiz judiziorik gabe izan dira hilak; eta zenbait, tormentuen ondotik ere. Txostena egin duten batzordeko* lagunek lau aste iragan dituzte Txilen, gertatukoaren albisteak* biltzen. Haien ustez, Gobernuak ezin garbitu* izan du bere justizi jokabidea. Bustamante (Peru), Kirkaldy (Britainia Haundia) eta Ducoux (Frantzia) izan dira batzordeko lagunak. Berauen eritziz, sindikari* hauk* beren sindikal lanengatik hain zuzen izan dira hilak.

● Merkatalgoko Ministruari egin zaizkion galdera batzutan, Espainiako Konstituzio politikoari buruzko bat agertzen da. Etorkizuna segurtatzeko zein litzateke biderik onena: oraingo politik egiturei* oso osoan eustea, ala segida baten barnean aldaketa bultzatzea, ala goitik beherako iraulpen bat egitea?

Ministruaren erantzuna hola laburtzen da: Erabateko* aldaketarik ez da komeni. Espainian behin baino gehiagotan egin da horrelakorik, eta beti ere ondorio nahiko kaltegarriak ekarri ditu horrek. Segida bati eutsiz egin behar da estruktur aldaketa. Ez da maiuskuladun Erreformatik behar (hau da, kasik erabateko iraulketa izango litzatekeen Erreforma bat). Egunean egunean eta etengabe, dadukaguna hobetuz egiten den minuskuladun erreforma behar da. Etengabeko eboluzioa behar da. Bestalde, Konstituzio erreforma batek zer esan nahi

duen jakitea, oso zaila da une hontan (La Vanguardia, 1975-VI-1).

● Agi* denez, «apertura» hitza gaintutua dago. Hori esan du Londreseko Fraga Iribarne.

● Nik ez dakit, euskal irakurleek zenbateraino ezagutzen duten **Destino** astekaria. Barcelonan agertu izan da; eta urte askotan, erdaraz izanik ere, Kataluniako arazo eta kezka bereziei heldu dien aldizkari bakarra izan da.

Azken asteotan anitz gorabehera eta aldaketa izan da **Destinoren** idazle kontseiluan. Jordi Pujol da, noski, aldaketa hauen azken zirikatzalea.

Jordi Pujol, orain zenbait urte, preso sonatua izana da Barcelonan. Gero —buru azkarra bera eta langile porrokatua— «Banca Catalana»ren gidari nagusia gertatu da; eta oraintsu katalan politika argi baten eragile bilakatu da.

Dirudienez, **Destinoren** azpiko gorabeheretan katalantasanaren ikusmolde bat aurkitzen da. **Destino** berrituak

Jordi Pujol

«Katalan politika argi baten eragile»

eta Pujol jaunak Kataluniako politik ekintzari ezarri nahi dioten jite* eta norabidea ongi begiratzekoak izan dira ondoko hilabeteetan.

● Espainiako gizarteak zer nahi duen jakiteko, inkestak* egiten dira orain. «Metra-seis»ek egin duen inkestatik jakin dugunez, erantzuleetatik 80 %k men-debaldeko* gobernabideen antzeko demokrazia bat nahi du Espainiarako. Demokrazi modu hortara iristeko* irtenbide ezberdinak proposatzen dituzte. 30 %ek oraingo konstituzio eraren aldaketa eskatzen du; beste 30 %ek konstituzioa osorik aldatzea nahi du; eta 20 %k aldaketa hori eboluzio bidez egitea gura du. Oso guti dira delako «irekitasunaren» kontrokoak: 4 % dira xuxen xuxen.

Inkesta hau Madrilen, Baarcelonan, Valencian, Granadan, Sevillan, Zaragozan eta Bilbon egin da. Hirietan egindakoa da, beraz. Politik libertateen artean, etorkizunerako garrantzirik haundiena ematen zaienak, hauk dira: hitz egitekoa (50,9 %), prentsakoa (40,7 %), biltzekoa (30,7 %), elkartekoa (25,9 %). Herrietako kontseilariak* herriak berak zuzenean hautatzea eskatzen du gehiengo* haundienak: 89 %k, halegia.*

Joanes GOIA